

Strafferetlig forfølgelse af menneskehandel til prostitution i Danmark: Hvilken retsbeskyttelse får ofrene?*

Annick Prieur, professor, Institut for sociologi og socialt arbejde, Aalborg Universitet¹

Abstracts

This article asks what victims of human trafficking for prostitution get out of prosecution in Denmark. An analysis of all cases reported to the police over a 5-year period shows that they are very few in number, and that most of the reported cases are closed without prosecution for trafficking. Compared to Danish authorities' registration of 363 persons possibly trafficked for prostitution in the same period, 37 possible victims (in 16 different cases) were reported to the police, and 25 of the 37 obtained a conviction of their traffickers (in all 18 persons convicted). Only two victims received some economic compensation. More resources allocated to the area would almost certainly have led to more cases being prosecuted. Victim collaboration is essential for proper investigation and prosecution. Yet collaboration may be difficult to achieve as long as prosecution and conviction do not provide victims with compensation, protection or permanent Danish residency.

På baggrund af en gennemgang af samtlige anmeldelser i Danmark for menneskehandel til prostitution over en femårsperiode diskuteres, om den danske rets praksis giver ofre en reel retsbeskyttelse. I analysen holdes de sager, der når frem til politi og retsvæsen, op mod dem, der ikke gør, og ligeledes holdes de sager, som ender i en dom for menneskehandel op mod dem, som rejses uden denne sigtelse eller ender i frifindelse.

Den danske straffelovs § 262 a *ordlyd er:*

For menneskehandel straffes med fængsel indtil 10 år den, der rekrutterer, transporterer, overfører, huser eller efterfølgende modtager en person, hvor der anvendes eller har været anvendt

* Criminal prosecution of human trafficking for prostitution in Denmark: What legal protections do victims receive?

1. Artiklen er resultat af forskningsprojektet Criminalized Victims <https://www.crvic.aau.dk/> og har modtaget støtte fra Offerfonden.

1) ulovlig tvang efter § 260, 2) frihedsberøvelse efter § 261, 3) trusler efter § 266, 4) retsstridig fremkaldelse, bestyrkelse eller udnyttelse af en vildfarelse eller 5) anden utilbørlig fremgangsmåde med henblik på udnyttelse af den pågældende ved prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film, forestilling med pornografisk optræden, tvangsarbejde, slaveri eller slaverilignende forhold, strafbare handlinger eller fjernelse af organer.

Stk. 2. På samme måde straffes den, der med henblik på udnyttelse af den pågældende ved prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film, forestilling med pornografisk optræden, tvangsarbejde, slaveri eller slaverilignende forhold, strafbare handlinger eller fjernelse af organer 1) rekrutterer, transporterer, overfører, huser eller efterfølgende modtager en person under 18 år eller 2) yder betaling eller anden fordel for at opnå samtykke til udnyttelsen fra en person, som har myndighed over den forurettede, og den, der modtager sådan betaling eller anden fordel.

Bestemmelsen tager udgangspunkt i FN's »Palermoprotokol« fra 2000 vedrørende indsats mod menneskehandel (BKI 11/2004). De underskrivende lande forpligtede sig til at forebygge og bekæmpe menneskehandel, samt til at straffe menneskehandlere og beskytte ofrene. Danmark har også tilsluttet sig Europarådets konvention om bekæmpelse af menneskehandel fra 2005 og tilrettelagt lovgivningen efter et EU-direktiv om menneskehandel fra 2011.

Denne artikel indskriver sig således i en retssociologisk tradition for studier af loves virkninger. På dette område har flere forskere rejst spørgsmål om hensigtsmæssigheden af strafferetligt forfølgelse. Ifølge Scouler (2010) har lovgivning på prostitutionsområdet stor reel betydning, om end ikke nødvendigvis lige på den måde lovgivere antager. I stedet kan love forme normer og påvirke identitetsdannelser, samt dannede grundlag for prostitutionens rumlige organisering og for myndigheders og frivillige organisationers indsatser. Derved er love produktive, selv når de ikke forhindrer de lovbrud, de er rettet imod. I tråd med dette har Holmström og Skilbrei (2011) vist, hvorledes de betydelige forskelle, der er mellem de nordiske landes prostitutionslovgivning, svarer til forskellige problemopfattelser, og Spanger (2011) har argumenteret for, at kriminaliseringen af menneskehandel skabte et gennembrud for feministiske diskurser i dansk prostitutionspolitik.

Skandinaviske studier

Mens Norge og Sverige med lovforbud mod køb af seksuelle tjenester har en helt anden lovgivning på prostitutionsområdet end Danmark, er de tre landes lovgivning mod menneskehandel til prostitution ret ens. Skilbrei (2010) har analyseret de første syv domme, der faldt i Norge i de første fem år, lovgivningen gjaldt. Hun viser, at det særligt er grænsedragningen mod rufferi, der udfordrer dommerne i disse sager, herunder især hvordan sårbarhed og udnyttelse skal bestem-

mes. I løbet af den undersøgte periode opstod større enighed og fastere retspraksis. Området opnåede også en højere prioritet hos politiet, hvilket man kan se følgerne af i Bjellands (2017) studie af anmeldte menneskehandelssager i Norge. Her fremgår, at der i perioden 2003-2013 i alt var 358 sager, hvoraf 267 vedrørte prostitution eller andre seksuelle formål. Antallet var stigende over perioden. I alt blev 89 anmeldte menneskehandelssager bragt videre til retten, og på tidspunktet for Bjellands studie var 58 endt med domfældelse, 8 med frifindelse mens de 7 sidste afventede afgørelse.

I en analyse af den svenske håndtering af menneskehandel til prostitution finder Heber (2018) en jævn stigning i antal politianmeldte sager fra 2007 til 2016 (i alt 61 sager i de første tre år i denne periode, mod i alt 170 i de sidste tre år). Antal domme var dog ikke fulgt med (6 i de første tre år, 8 i de sidste tre år). Grundet kriminalisering af sexkøb i Sverige foregår prostitution ret skjult, men kan heller ikke foregå mere skjult, end at kunderne kan finde udbyderne. Heber henviser til analyser, der på den baggrund indikerer, at mørketallene ikke kan være så store.

Trods en ret ens lovgivning er altså antal sager, der kommer for retten, væsentligt højere i Norge end i Sverige, trods en meget mindre befolkning. Som vi snart skal se, ligger antal anmeldelser på et meget lavere niveau i Danmark end i Norge og Sverige, mens antal domme ligger på omtrent samme lave niveau som i Sverige (trods Sveriges større befolkning). Jacobsen (2016) har anslået, at ca. en tredjedel af sigtelserne for menneskehandel førte til domfældelse i den periode hun undersøgte. Det kan se ud til at passe nogenlunde også for den periode, denne artikel omhandler (2013-2018).

Datakilder

Denne artikel bygger først og fremmest på politisager og domme samt tilgængelige oplysninger fra Center mod Menneskehandel (CMM) og Rigsadvokaten. Mit samlede materiale består af *16 sager vedrørende menneskehandel til prostitution afsluttet i perioden fra januar 2013 til december 2017*. Jeg vil her forklare, hvordan jeg fandt frem til disse sager. Dette blev kompliceret af, at kilderne kategoriserer data forskelligt.

Københavns Politi gav mig en oversigt over anmeldelser for menneskehandel fra politiets register POLSAS. Her fremgår, at der i femårsperioden fra begyndelsen af 2013 til udgangen af 2017 var registreret i alt 54 *sagsnumre* med sagskoden for menneskehandel. En sag kan imidlertid have flere sagsnumre, da der i en del tilfælde (men ikke konsekvent) oprettes et sagsnummer pr. mistænkt person. Ud fra at en del sagsnumre var fra samme politikreds og samme dato, vil jeg an-

tage, at de 54 sagsnumre i POLSAS vedrører ca. 40 forskellige sager. Der kan dog være enkelte sager om menneskehandel, der er blevet oprettet med anden sagskode. Trods et hovedprincip om, at en sag med flere forhold klassificeres under det mest alvorlige af dem, er jeg stødt på en enkelt sag (omtalt nedenunder), der i POLSAS var klassificeret som rufferi, selv om den blev rejst som en sag om menneskehandel. For at sikre mig, at der ikke manglede flere sager, anmodede jeg Danmarks Statistik om en særkørsel. Denne gav et lavere antal sager (41), formentlig fordi her vil en sag med flere mistænkte kun tælle en gang. Videre fik jeg oplyst fra Rigspolitiet (meddelt som aktindsigt den 27. november 2018), at de i samme periode havde registreret 53 anmeldelser og 145 sigtelser. Jeg har således gennem POLSAS kun fået identificeret ca. 40 af Rigspolitiets 53 anmeldelser, og har ingen information om de resterende.

Med udgangspunkt i POLSAS' 54 sagsnumre har jeg anmodet de respektive politikredse om aktindsigt i alle sager om menneskehandel til prostitution med sagsnumre fra 2013, 2014, 2015, 2016 og 2017. Alle har svaret, og af de svar, jeg har fået, fremgår, at kun 24 eller 25 (en sag var bortkommet) af de 54 vedrører prostitution (de øvrige vedrører tvangsarbejde eller strafbare handlinger). Aktindsigt blev bevilget i 20 af de 24 sager, men blev nægtet vedrørende fire sagsnumre, som stadig var verserende. Min gennemgang af disse 20 sagsnumre viser, at flere af dem hører til de samme sager, men er oprettet med flere sagsnumre, da der har været flere sigtede. Derved var der ud fra POLSAS i alt 13 afsluttede sager vedrørende menneskehandel til prostitution i femårsperioden.

De 13 blev suppleret med tre andre sager, som jeg havde kendskab til var blevet afsluttet i den samme femårsperiode. To af dem var oprettet tidligere, men nåede først retten i 2013, mens den sidste, afsluttet i 2017, var oprettet med anden sagskode. Disse tre sager er fundet gennem Rigsadvokatens (2018) oversigt over retssager mod menneskehandel. De domme, som jeg ikke havde fundet gennem aktindsigt hos politiet, fik jeg aktindsigt i fra domstolene.

Omvendt var der i politimaterialet to domme, der ikke var omtalt i Rigsadvokatens oversigt (som dog heller ikke foregiver at være udtømmende). Begge domme karakteriseres ved, at nogle mere alvorlige forhold overskyggede menneskehandelsanklagerne. Ved at anvende både Rigsadvokatens oversigt og politiets sagsregistrering har jeg formentlig fundet alle domsafsigelser vedrørende menneskehandel til prostitution i denne periode. Jeg har også søgt i Infomedias database uden at finde medieomtale af andre domme end disse.

Domstolene og politikredsene praktiserer aktindsigt noget forskelligt, således at jeg har fået enkelte sagsakter tilsendt – nogle gange anonymiserede, andre gange ikke – mens jeg har skullet møde frem for at få indsigt i andre sagsakter.

Jeg har kun taget anonymiserede noter, og jeg fremstiller sagerne med så få detaljer, at anonymiteten opretholdes. Det gør jeg også med afsluttede domme, selv om gerningspersonernes navne i mange tilfælde er blevet kendt gennem presseomtale.

Det er ved menneskehandel ligesom ved andre lovovertrædelser umuligt at kende det præcise omfang. Og ligesom ved andre lovovertrædelser sker der et frafald på hvert trin i processen. Der er således flere anmeldelser, end der er sigtelser, flere sigtelser end tiltaler og endelig lidt flere tiltaler end der er domme, hvor tiltalte findes skyldig som tiltalt. Den følgende analyse sigter mod at afdække denne selektionsproces.

Hvem er ofre for menneskehandel til prostitution?

Det bedste billede, man formentligt kan få af den faktiske forekomst af menneskehandel til prostitution i Danmark, må være gennem Center Mod Menneskehandels (CMM) opgørelser. CMM er en offentlig myndighed (under Socialstyrelsen), der blandt andet søger at identificere mulige ofre for menneskehandel. Det sker i samarbejde med politiet og andre offentlige myndigheder samt private aktører, som tilbyder sociale og sundhedsmæssige tjenester til mennesker, der kan være handlede. Ofrene identificeres på baggrund af interviews, f.eks. med kvinder, som politiet har anholdt i prostitutionsmiljøet på grundlag af manglende opholdstilladelse (hvilket formentligt er en grund til, at CMM primært møder kvinder fra lande uden for EU). Indbragte, som ikke erklærer sig som ofre for menneskehandel, bliver som regel udvist efter et kort ophold i et lukket udrejsecenter. Hvis de erklærer sig som ofre og fremlægger en troværdig historie, tilbydes de en refleksions- og restitutionsperiode, typisk ved et krisecenter (og med varighed op til 120 dage). De vil kunne modtage bistand, kunne forberede en hjemrejse og eventuelt også samarbejde med politiet om strafferetlig forfølgelse af bagmændene. Adgang til bistand og forberedt hjemsendelse er i Danmark ikke sammenkoblet med politiets efterforskning (i modsætning til situationen i Finland, hvor bistanden kan stoppe, hvis politiet ikke vurderer, at menneskehandel kan bevises – Koskenoja et al. 2018). Mange identificerede ofre benytter refleksionsperioden til at forsvinde, muligvis for at arbejde i prostitution i et andet land. Tilbuddet om refleksionsperiode giver således indbragte kvinder en interesse i at erklære sig som ofre. CMM's tal kan derfor være højere end den reelle forekomst af menneskehandel til prostitution, men idet CMM har vurderet de såkaldt identificerede ofres historier som troværdige, anser CMM selv (2018) tallene for minimumstal. En del af de berørte ser formentligt ikke sig som ofre, hvis de har været vidende om rejsens formål eller har stærke personlige bånd til dem, som udnytter dem. De

kan også være bange for konsekvenserne af at erklære sig som ofre, som represalier fra bagmænd eller bare dårligere muligheder for at tjene penge. Af disse grunde er en underrapportering sandsynlig.

Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at de muligheder, ofre for menneskehandel har for at opnå permanent opholdstilladelse i Danmark, er meget små. Dette har sammenhæng med, at de lande, de kommer fra, oftest betragtes som trygge. I en seksårsperiode opnåede kun fem eller seks ofre for menneskehandel asyl (Trafficking in Persons Report 2018). Jeg er bekendt med enkelte tilfælde, hvor ofre har opnået permanent opholdstilladelse gennem familiesammenføring med herboende børn. Ofre med opholdstilladelse i andre EU-lande kan også opnå opholdstilladelse i Danmark, hvis de kan vise, at de kan forsørge sig selv på lovlig vis. Jeg har ingen oversigt over, i hvilket omfang det sker.

Ifølge CMM blev 98 personer i 2017 vurderet at være ofre for menneskehandel, heraf 85 personer handlet til prostitution. Af dem var 80 kvinder, heraf 61 nigerianske. Den næststørste gruppe bestod af 8, som var fra Thailand. Der var 2 fra Østeuropa. Nigerianere har udgjort den klart største gruppe i alle 11 år, der er statistik for, med undtagelse af 2015, hvor rumænere udgjorde den største gruppe handlede (formentlig grundet den såkaldte Hvepsebo-sag, der ikke vedrørte prostitution). Fra 2013 til 2017 har CMM identificeret i alt 363 personer som handlede til prostitution.

Ovenstående tal giver en ide om minimumsomfang af menneskehandel til prostitution samt et billede af, hvem de handlede er. Næste skridt er at se på, hvad der kendetegner de sager, der anmeldes.

Hvilke tilfælde af menneskehandel til prostitution anmeldes, men rejses ikke for retten?

I de 16 sager vedrørende menneskehandel til prostitution angives 37 konkrete personer som mulige ofre. Sammenholdt med CMM's tal for identificerede ofre i perioden er størrelsesforholdet altså cirka 1 til 10, hvilket betyder, at mindst 90 % af de identificerede ofre er forsvundet under politiets radar (nok nogle flere, da ikke alle potentielle ofre i anmeldte sager var blevet identificeret som ofre af CMM). Når CMM identificerer et offer, betyder det, at de mener, at en strafbar handling har fundet sted, men dette fører ikke automatisk til en politianmeldelse. Selv om CMM og politi samarbejder, opererer instanserne uafhængigt af hinanden.

En anmeldelse af menneskehandel kan opstå ved, at politiet selv opdager et mistænkeligt forhold, f.eks. i forbindelse med en bordelrazzia. Der kan også rettes henvendelse til politiet, for eksempel fra offentlige myndigheder (som CMM

og Udlændingestyrelsen), andre landes myndigheder, organisationer, der arbejder med at yde hjælp til prostituerede eller asylansøgere, borgere (f.eks. en nabo), eller personer, som mener, de selv er ofre for en udnyttelse. Det er disse anmeldelser, som bliver til menneskehandelssager i politiets register.

En anmeldt sag kan afsluttes uden videre foranstaltning, hvis politiet vurderer, at der intet strafbart er foregået, eller hvis der ikke er nogen konkret person, der kan rejses sigtelse imod. Men oftest vil en anmeldelse medføre sigtelser. Sigtelser kan udløse en omfattende efterforskning, men kan også frafalde.

En straffeforfølgelse for menneskehandel kræver (jf. Rigsadvokatmeddelelse 2016), at der kan føres bevis 1) for en af de fem i § 262 a nævnte *handlinger* (rekruttering, transport ...); 2) for brug af bestemte *tvangsmidler* (nummereret fra 1 til 5 i lovbestemmelsen), og 3) for et bestemt *udnyttelsesformål* (prostitution, tvangsarbejde eller andet). Magtmisbrug og udnyttelse af en sårbar position regnes som »anden utilbørlig fremgangsmåde«, og »sårbar position« betyder »en situation, hvor ofret ikke har noget reelt eller acceptabelt alternativ til at finde sig i misbruget« (ibid. s. 18). Brug af tvangsmidler er i øvrigt ikke nødvendigt for domfældelse, hvis forurettede er mindreårig.

Af de 16 sager i perioden blev 5 sager henlagt af politiet, typisk med en begrundelse om, at der ikke var fundet beviser, der sandsynliggjorde menneskehandel. Gennemgangen nedenunder vil vise hvilke bevisproblemer dette reelt handler om.

1. En brasiliansk kvinde, som selv betalte sin rejse til Danmark for at arbejde i prostitution, anmeldte efter en politirazzia den brasilianske kvinde og iranske mand hun boede hos, og som havde beholdt halvdelen af hendes indtjening. Hun var utilfreds med arbejdsforholdene samt at hun var blevet presset til at have sex uden kondom og nægtet at forlade lejligheden. I afhør indrømmer den ene kun værelsesudlejning, mens den anden erkender en vis involvering i prostitutionsvirksomhed. Sagen henlægges uden begrundelse.
2. En serbisk kvinde søgte asyl i Danmark og fortalte, at hun af en bekendt var blevet kidnappet fra Berlin og kørt til Sønderjylland. Her var hun blevet holdt indespærret uden mulighed for kontakt med omverdenen, truet på livet og slået samt tvunget til prostitution i tre uger af kidnapperen og hans kone. Hun flygtede og tog to telefoner med sig. Politiet fandt huset, men ikke de mistænkte. Telefonerne undersøges, og den ene viser tæt kontakt til kvindens far, hvilket ikke passer med hendes oplysninger. Den anden telefon har aldrig været i Sønderjylland og indeholder desuden et åbenbart fabrikeret billede, der skal vise de mistænkte. Sagen henlægges med henvisning til, at hendes forkla-

ring ikke understøttes af de tekniske beviser, og heller ikke kan understøttes på anden vis.

3. En makedonsk kvinde arbejdede i en spilleklub, men da arbejdet tog slut, flyttede hun ind til en bulgarsk mand, som hun blev kæreste med. Hun anmeldte ham og oplyste, at han tog hendes pas og telefon, truede hende til prostitution, tog hovedparten af pengene og slog hende. Men under politiets ransagning af lejligheden lå kvindens pas og telefon synligt fremme. Han oplyste, at hun kom til ham efter voldtægtsforsøg i spillebullen. De var kommet op at slås, efter at hun havde sendt nøgenbilleder til en anden mand. De bar begge spor efter vold. I interview med CMM sagde hun, at hun ville have ham til at betale hendes hjemrejse. Da han sagde nej, kontaktede hun politiet. Ifølge tre afhørte vidner var hun ikke blevet holdt indespærret. Telefon og computer blev undersøgt uden fund relateret til prostitutionsvirksomhed, kun en Facebook-opdatering fra hende som anklageren vurderede at rejste »alvorlig tvivl om hvorvidt der ikke er tale om en falsk anmeldelse«. Påtale opgives. Hun sigtes for falsk anmeldelse, men også denne påtale opgives.
4. En prostitueret, polsk kvinde anmeldte to mænd for at have forsøgt at bortføre hende til Belgien med henblik på prostitution. Den ene skulle også have stjålet 5.000 € fra hende. Begge hændelser fandt imidlertid sted to år tidligere. Politiet henlagde sagen med henvisning til manglende beviser.
5. I en anonym, skriftlig anmeldelse til en kommune hævder anmelderen, at en navngiven afghaner leder et større menneskesmuglingsnetværk, hvor der også forekommer seksuel udnyttelse af kvinder. Hovedmandens navn og adresse fremgår, men anmeldelsen er skrevet på et til tider uforståeligt engelsk. Sagen henlægges tilsyneladende uden efterforskning.

Alle fem sager ville være vanskelige at fremme som menneskehandelssager. Den sidste sag er meget uklar, men kunne formentlig være blevet undersøgt nærmere. Den første sag, hvor hun selv er kommet til Danmark i den hensigt at arbejde i prostitution, kunne næppe rejses som en menneskehandelssag, men formentlig som en rufferisag. I sag 2 og 3 er der åbenbare problemer med anmelders troværdighed, mens tidsaspektet gør sag 4 vanskelig at efterforske. Alle de fire første sager anmeldes af kvinder, der sandsynligvis er blevet udnyttet på forskellig vis. De har formentlig været udsat for både trusler, vold og tyverier, måske også tvang til ubeskyttet sex for den førstes og et voldtægtsforsøg for den tredjes vedkommende, men ingen af disse forhold får strafferetlige konsekvenser. Sagerne illustrerer derfor også disse kvinders retsløse tilstand.

Fra anmeldelse for menneskehandel til tiltalerejsning for rufferi

To af de 16 sager rejses som rufferisager uden tiltale for menneskehandel:

1. Efter et anonymt tip om, at rumænske mænd organiserer prostitution fra et sommerhus, foretager politiet observationer og derefter ransagning. Her finder de to rumænske kvinder, en mand, en række telefoner og sim-kort samt en prisliste. Kvinderne forklarer, at de er i Danmark frivilligt med en i deres øjne rimelig aftale om at dele deres indtjening med de to brødre, der ordner med kunder, transport og overvågning. Efter interviews udtaler CMM, at »der ikke umiddelbart var konklusion om menneskehandel«, men udtrykker bekymring vedrørende den yngste (19 år). Den anholdte mand (hans bror var udrejst) dømmes for rufferi til 40 dages fængsel og udvisning.
2. I en omfattende sag om bordelvirksomhed over flere år med mindst fem navngivne østeuropæiske kvinder er hovedmanden en rockerrelateret dansker. Politiet har tidligere foretaget bordelkontroller og Skat har modtaget et anonymt tip om prostitution. I 2014 blev tre slovakiske kvinder, der varantruffet af dansk politi på et af bordellerne tilbage i 2007 og 2008, afhørt af slovakisk og tysk politi i forbindelse med en menneskehandelssag mod den slovakiske mand, som bragte kvinderne til Danmark. Han skal have taget deres penge, mishandlet to af dem og vildledt en, som troede, hun skulle arbejde som hus-hjælper. Det fremgår ikke, hvordan sagen mod slovakken er endt. Dansk politi har foretaget en større efterforskning, og en række kontoudtog, lejekontrakter, fotos mv. underbygger en rufferianklage mod danskeren og to medhjælpere. I 2017 dømmes to af dem til tre måneders betinget fængsel og den sidste frifindes.

De implicerede kvinders forklaring i den første af disse sager tyder ikke på menneskehandel. Men hvad angår den anden sag, kan det undre, at der ikke blev rejst tiltale for medvirken til menneskehandel: Kvinderne var identificerede som handlede, deres vidneudsagn beskrev danskerens rolle i at facilitere prostitutionen og sagerne var ikke forældede.

Frifindelser efter tiltale for menneskehandel

Fire sager, hvor der blev rejst tiltale for menneskehandel, er endt med frifindelse for dette forhold, men dom for andre forhold.

1. Efter henvendelse fra estisk politi påbegynder dansk politi efterforskning mod en estisk kvinde, blandt andet med telefonaflytning. Menneskehandelstiltalen

knytter sig til to estiske kvinder, A og B. A siger hun troede hun skulle arbejde som stuepige, men havde en mistanke om at det kunne være prostitution. Hun fik kun undvigende svar inden afrejse. I to uger arbejdede hun som prostitueret og gav tiltalte halvdelen af indtjeningen. B troede, at hun skulle arbejde som topløs danser. Hun blev chokeret, da hun kom frem, men havde ikke penge til at rejse hjem. Hun tog med det samme kontakt til den estiske ambassade. Efter nogle dage gav tiltalte hende penge til bus hjem. Hjemmefra krævede B 4.000 € i moralsk erstatning og henvendte sig til estiske myndigheder, da hun ikke fik det. Den tiltalte estiske kvinde har selv arbejdet i prostitution og afviser vildledning, da hun mener, at alle måtte forstå, at rekrutteringsannoncernes omtale af »intime tjenester« betød prostitution. A og B blev ikke tilbageholdt. Mens byretten kun finder hende skyldig i forhold til B, frifinder landsretten hende for begge forhold med henvisning til, at B ikke havde afgivet forklaring for landsretten, og at de mails, som skulle underbygge påstanden om vildfarelse, var uklare. Tiltalte blev således frifundet for menneskehandel, men blev idømt 1 år og 9 måneder for rufferi (samt udvisning).

2. Forsøg på menneskehandel er et lille element i en stor sag, der ender med dom for blandt andet seksuelt misbrug af børn. En dansk mand skal i forening med en svensker have planlagt at købe et spædbarn i Rumænien med henblik på udnyttelse til seksuelle forhold. Men han foretog sig ikke noget konkret for at føre planen ud i livet. Derfor frifinder både byret og landsret han for dette forhold. For de andre forhold idømmes han 7 års fængsel, som i Højesteret ændres til forvaring
3. En thailandsk kvinde, C, oplyser, at hun troede, at hun skulle arbejde med massage hos sin kusine i Danmark. Kusinen betalte rejsen, indkvarterede hende, instruerede hende i at arbejde med prostitution og forlangte en betydelig del af indtjeningen. C havde følt sig presset. Efter to måneder kontaktede hun den thailandske ambassade, som kontaktede dansk politi. CMM vurderede hende som handlet. Hun var nu smittet med både syfilis og hepatitis C. Tiltalte hævdede, at C tidligere havde arbejdet med prostitution, og at hun ikke blev tilbageholdt. Byretten frifinder for menneskehandel, i det det ikke anses bevist at C havde været i vildfarelse eller var blevet tvunget til prostitution. Landsretten stadfæster frifindelsen for menneskehandel, på trods af at C i videoafhøring siger, at tiltalte har truet hende på livet. Tiltalte dømmes for rufferi og brud på udlændingeloven til 6 måneders fængsel. Domfældte findes ikke erstatningspligtig for C's helbredsskader og dømmes ikke til udvisning.
4. Menneskehandelsanklagen indgår i en større sag om blandt andet voldtægter mod mindreårige, ulovlig billeddeling og børnepornografi. Sagen ser ud til at

være startet ved, at et offer indgav politianmeldelse mod en mand, som hun i begyndelsen havde et frivilligt forhold efter kontakt over nettet. Begge er formentlig danskere. Her er i alt fire forurettede, alle under 18 år på gerningstidspunkterne, de tre er ydermere under den seksuelle lavalder på 15 år. Den ældste, D, som menneskehandelsanklagen vedrører, er også blevet udnyttet til prostitution. Med trusler om at sprede billeder og filmtvang han hende til at mødes med ham og til at have sex med andre mænd, i et tilfælde med bind for øjnene. Han optog film og tog penge af mændene. Kunder er inddraget som vidner. Uden anden begrundelse end en henvisning til tiltaltes og D's relation finder retten, at disse handlinger »ikke havde karakter af menneskehandel«. Den tidligere ustraffede tiltalte, som dog havde en historie med overgreb og bortvisninger fra skoler grundet seksualiserende adfærd, inden han nåede den kriminelle lavalder, idømmes fem års fængsel for de øvrige forhold. Der er ikke påstand om forvaring. D tilkendes en mindre tortgodtgørelse.

Som loven lyder, foreligger der kun menneskehandel, hvis der kan føres bevis for tvang, trusler, udnyttelse af vildfarelse og/eller »anden utilbørlig fremgangsmåde« og at disse midler blev benyttet med henblik på udnyttelse af den pågældende, i dette tilfælde til prostitution. Jacobsen (2016) har vist, at der også tidligere har forekommet frifindelser, fordi det ikke lod sig gøre at føre bevis for begge dele. Hverken i »kusinesagen« eller den estiske sag har de forurettede været udsat for vold eller indespærring. Da det er svært at føre bevis for, hvilken viden kvinden havde, inden hun kom til Danmark, har det i disse sager været svært at bevise udnyttelse af vildfarelse. I sag 9, uden et konkret offer, er bevisbyrden særlig svær at løfte. Men der er ingen bevisproblemer i den sidste sag: Der er film, chatkorrespondancer og vidneforklaringer fra kunder samt beviser for, at både prostitution og produktion af pornografi foregik ved anvendelse af tvang og trusler, og at det var den tiltalte, som rekrutterede og tvang offeret til dette. Frifindelsen for menneskehandel er derfor bemærkelsesværdig, ligeledes at ingen kunder blev tiltalt hverken for at købe sex fra en mindreårig eller for at have sex med en, de burde have forstået, ikke gjorde det frivilligt.

Paragraffens stk. 2 kriminaliserer kunder hos ofre for menneskehandel, men der er slet ingen antydning af sager rettet mod kunder i politiets materialer. Måske udnyttede loven så ikke helt, som den har været intenderet?

Domme for menneskehandel til prostitution

De fem sager med fældende dom vedrører i alt 25 ofre. To sager involverer i alt 21 kvinder fra Rumænien og Bulgarien, mens de sidste tre sager omhandler i alt

fire ofre fra henholdsvis Thailand, Nigeria, Portugal og Danmark. De domfældte er seks kvinder og 12 mænd; ni er rumænske, tre bulgarske, to danske, en thailandsk, en brasiliansk, en tyrkisk og en svensk og tyrkisk. Straffene går fra 10 måneder (for forsøg) til fire år. Med en undtagelse blev alle udenlandske borgere i tillæg udvist.

1. Den tiltalte, danske mand drev et bosted for unge. Han opsøgte en dansk kvinde på baggrund af hendes escort-annonce. Han tilbød hende en proforma-ansættelse og en del penge, mod at hun kun skulle være hans. Men da hun fortsatte at tage kunder, ville han have del i indtægterne. Han forestod fremskaffelse af lejlighed og aftaler med kunder, også for handlinger, som over-skred hendes grænser. Der var sms-bevis for trusler til prostitution, hvorfor byretten dømte ham for forsøg på menneskehandel samt rufferi til 10 måneders fængsel. Offeret havde nedlagt påstand om 100 000 kr. i tortgodtgørelse, men det fik hun – »efter sagens udfald« – ikke.
2. En dansk mand og hans brasilianske kone, selv tidligere prostitueret, var tiltalt for menneskehandel samt omfattende rufferivirksomhed med mange udenlandske kvinder og anvendelse af vold i forbindelse med opkrævning. Tiltalen for menneskehandel knyttede sig til en portugisisk kvinde, som havde fået en flybillet af ægteparret og derefter var blevet truet til at arbejde som prostitueret, og til en nigeriansk kvinde, som var blevet handlet tidligere og nu var blevet tilbageholdt på et af parrets bordeller med trusler om vold. De to havde kun afgivet indenretslige forklaringer, hvor mandens forsvarer ikke var til stede, da han først blev sigtet senere. Derfor frifindes han for menneskehandel. Med støtte i telefonaflytninger og andre vidneudsagn vurderede landsretten, at de to kom til Danmark med det formål at prostituere sig og at de oplevede ikke at kunne rejse igen, da de ønskede det. Tiltalte har derfor udnyttet deres sårbare situation og findes skyldig i menneskehandel. Dommen lyder på 4 års fængsel og efterfølgende udvisning. Videre skal indestående på bankkonti, en bil og et haveforeningshus samt store kontantbeløb konfiskeres, og et offer får tilkendt en mindre godtgørelse, men det er ikke en af de to handlede kvinder.
3. Ni rumænere, syv mænd og to kvinder, tiltales for menneskehandel i forhold til 16 rumænske kvinder, alle fra et romamiljø med komplicerede familieforhold mellem de fleste af dem. Otte tiltalte var tidligere dømt sammen for rufferivirksomhed i Spanien. Sagen startede efter en anonym henvendelse til politiet. Den forurettede, E, oplyste, at hun var kommet for at arbejde som opvasker, men kæresten havde solgt hende til en af de tiltalte, som sagde hun skulle betale sin 'gæld' ved at arbejde i prostitution. Det gjorde hun i tre uger på

Vesterbro. En omfattende efterforskning med observationer og telefonaflytninger viste, at de tiltalte var meget involverede i prostitutionen. De andre prostituerede erklærede alle, at de arbejdede frivilligt. Men retten vurderede, at idet de kom fra fattigdom mv., var også deres sårbarhed blevet udnyttet og deres alfonser havde haft autoritet og bestemmelsesret over dem samt begrænset deres bevægelsesfrihed. Videre fandt retten, at de tiltaltes samarbejde gav dem medansvar i forhold til hinanden. Otte fik 2 år 6 måneders fængsel, den sidste, som havde medvirket, alt mens hun også selv prostituerede sig, fik to år. Alle blev udvist og pålagt at betale 5-600.000 kr. hver i sagsomkostninger. E's krav om godtgørelse blev ikke taget til følge, da retten ikke fandt beviser, hverken for vold og tvang rettet mod hende, for at hun var blevet vildledt, eller for at hun ikke tidligere havde arbejdet med prostitution. Og det påpeges, at hun ikke var mødt frem til hovedforhandling.

4. De tiltalte er to mænd og en kvinde, familierelaterede bulgarere af tyrkisk herkomst, med roma-baggrund, samt en herboende mand af tyrkisk herkomst og en svensk-tyrkisk mand. De forurettede er fem navngivne bulgarske kvinder med familie- eller kæresterelationer til de tiltalte samt flere unavngivne. Kvinderne blev transporteret til Danmark og huset, mens de bedrev gadeprostitution under opsyn af de tiltalte bulgarere, som tog deres penge. De to øvrige tiltalte stod for papirarbejde, boliger og at ordne ægteskaber. Et af ofrene, F, 19 år, blev proforma gift med en tyrker, der derved fik opholdstilladelse i EU. Sagen opstod, da F's kæreste kontaktede politiet. Han mistænkte, at hun var blevet bortført og tvunget til prostitution. Politiet fandt hende, og hun bekræftede, at hun blev udnyttet. En omfattende efterforskning gik i gang med observationer, aflytninger og afhøring af flere vidner, men kun en af de andre kvinder bekræftede udnyttelse. Retten vurderer, at F's forklaring på alle centrale punkter støttes af andre beviser. Dernæst henvises der til, at hendes opvækst, manglende uddannelse og sprogkunderskaber, analfabetisme, fattigdom og forældreansvar satte hende i en sårbar situation. Videre står det klart, at hun er blevet rekrutteret med trusler, senere transporteret, huset og udnyttet til prostitution samt proformaægteskab. Der er tegn på, at hun ikke deltog frivilligt, hvorfor fremgangsmåden var utilbørlig. Dernæst finder retten, at alle tiltalte har haft forsæt, idet de vidste, hvad der foregik, og at ofrene ikke deltog frivilligt. Derfor findes alle skyldige i menneskehandel over for de to, som bekræftede at være udnyttet. De frifindes for menneskehandel vedrørende de andre ofre, men de fleste dømmes for rufferi i forhold til de fleste af disse ofre. De tiltalte idømmes fra 1 år 9 måneder til 2 års fængsel samt udvisning. F, som

havde bedt om en erstatning på 60.000 kr., får 18.000 kr., uden begrundelse. De tiltalte idømmes sagsomkostninger på omkring 300.000 kr. hver.

5. Sagen begynder med et anonymt tip om børnemishandling og prostitution. En dansk (G) og en thailandsk (H) kvinde blev tiltalt for rufferi og menneskehandel i forhold til en thailandsk kvinde (J) samt blandt andet for grov mishandling af den forurettedes søn. H har selv arbejdet i prostitution. Da en plan om sammen at åbne en *take-away* ikke blev til noget, påstod de tiltalte, at offeret skyldte dem penge. Hun begyndte frivilligt at prostituere sig, men det blev mindre og mindre frivilligt. Hun skulle betale for husleje hos de tiltalte, børnepasning, spillegæld mv. G tog hendes papirer, slog hende og truede hende, blandt andet med at indberette hendes prostitution og stofmisbrug til kommunen med risiko for tab af opholdstilladelse og forældremyndighed. To vidner understøtter J's forklaring. Byretten finder, at der blev anvendt ulovlig tvang, vold og trusler, samt forelå udnyttelse af vildfarelse i forhold til den fiktive gæld. Videre var J's sårbare stilling blevet udnyttet. Både byretten og landsretten dømmer G til 3 og H til 2 års fængsel samt udvisning af H, som dog gøres betinget i landsretten. I tillæg skal de tiltalte betale godtgørelser, også 60 000 kr. til J, som havde rejst et krav af denne størrelse. De tiltaltes samlede indtjening blev vurderet til at have været omkring 1 million.

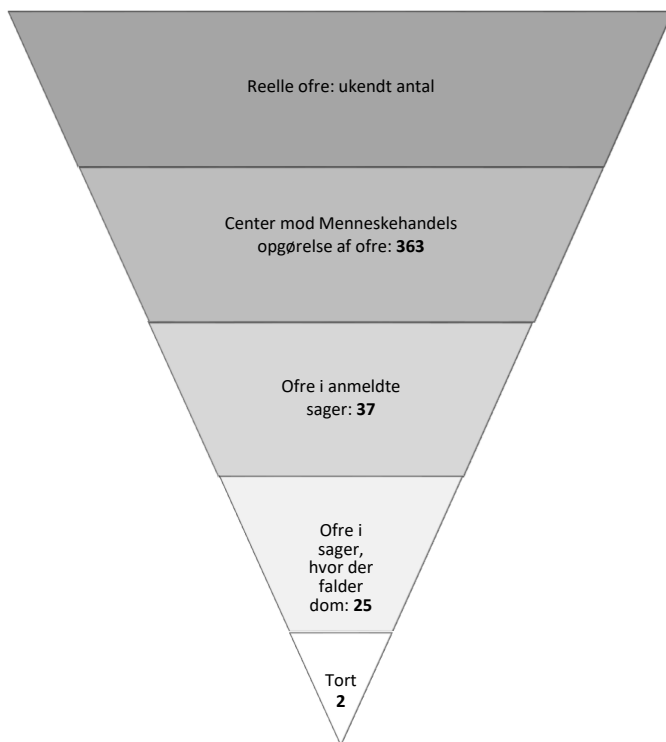
I alle fem domme leveres en solid argumentation for, at der er sket en udnyttelse af sårbarhed. I alle fem er der 1) forurettede, der vidner mod de tiltalte, 2) andre beviser, der understøtter deres forklaringer, samt 3) fravær af forhold, der rejser tvivl om deres forklaringer. I de 11 sager, der ikke førte til dom, er der kun to, hvor alle disse tre kriterier er indfriet: sagerne 7 og 11. Det er bemærkelsesværdigt, at manglende bevis for vildfarelse tillægges en så afgørende betydning i frifindelsessagerne 8 og 10, når det slet ikke var afgørende for domfældelse i nogen af disse fem sager. Videre er det påfaldende, at der i sag 14 dømmes for menneskehandel vedrørende ofre, som ikke erklærer sig som handlede. Det sker ikke i nogen anden sag, ikke engang i sag 15, som ligner sag 14 meget og også er nyere end denne. Rigsadvokatens meddelelse fra samme år, hvor landsretsdommen i sag 15 falder, slår følgende fast (Rigsadvokaten 2016 s. 24): »Det er uden betydning, om et offer for menneskehandel har givet sit samtykke til den udnyttelse, der er formålet med menneskehandlen, hvis gerningsmanden har gjort brug af et af de tvangsmidler, der er beskrevet i bestemmelsen om menneskehandel.«

Opsummerende diskussion

Den følgende figur viser antal vurderede ofre for menneskehandel til prostitution på de forskellige niveauer af retsvæsenets selektionsproces.

Figur 1: Ofre for menneskehandel til prostitution i perioden fra og med 2013 til og med 2017

Det reelle antal ofre, niveau 1, er ukendt. Niveau 2 viser det antal ofre for menneskehandel til prostitution, CMM har vurderet i perioden (363). Niveau 3 viser dem, der indgår i de sager, politiet har oprettet i den samme periode (37). Niveau 4 viser antal ofre i de sager, hvor der falder endelig dom (25) Niveau 5 viser de ofre, der blev tilkendt tortgodtgørelse.

I forhold til det offerbillede, CMM tegner, er der meget få sager, der anmeldes, og endnu færre, der rejses for retten og når frem til dom. De anmeldte sager vedrører også en gruppe ofre med nogle lidt andre kendetegn: Mens prostitution dominerer CMMs billede, handlede²⁹ af politiets 54 sager med sagskode for menneskehandel i perioden 2013-2017 om andre former for menneskehandel end prostitution (ofte tvangsarbejde). Videre er nationalitetsbaggrunden en anden: Mens nigerianske kvinder dominerer offerbilledet for CMM, er 30 af de 37 mulige ofre i de 16 beskrevne sager østeuropæiske kvinder (den største gruppe også i Jacobsens opsamling af retssager frem til 2014).

Muligvis er mange af de handlede afrikanske kvinder handlet af andre afrikanere, men ingen domfældte er afrikanere. Også blandt de domfældte dominerer østeuropæerne. En grund til denne skævhed kan være, at de afrikanske kvinders bagmænd sandsynligvis i mindre grad end de østeuropæiske bagmænd befinder sig i Danmark sammen med de handlede kvinder, hvorfor de er vanskelige at strafforfølge.

I den danske handlingsplan tegnes følgende billede af bagmændene (Udenrigsministeriet 2018 s. 16): »Menneskehandel er en alvorlig forbrydelse, der er grænseoverskridende, og ofte er der tale om organiseret kriminalitet. Bagmændene er opfindsomme og finder løbende nye 'markeder' og udnyttelsesformer.« I forhold til dette billede er det værd at mærke sig, at i de fem sager for menneskehandel til prostitution, der pådømmes, er relationen mellem gerningsperson og offer præget af personlige bånd: 12) han er kunde hos hende; 13) den dømte kvinde har selv arbejdet som prostitueret og kender ofrene fra sit netværk, 14 og 15) de er på forskellige måder i familie- eller bekendtskabsrelationer, 16) de er bekendte, og den ene dømte kvinde har selv arbejdet i prostitution.

Strafniveauet ligger lavt i forhold til strafferammen på 10 år (jf. Jacobsen 2016). Den længste straf, der gives, er ikke højere end maksimumsstraffen for rufferi (4 år). Alle de sager, der er endt med dom for menneskehandel, kunne folgelig være endt med en lige så lang straf uden anvendelse af denne paragraf. At føre bevis for rufferi er samtidig meget enklere. Højere straf er dog blevet benyttet i sager om andre former for menneskehandel (op til 7 år 11 måneder i Hvepsbosagen vedrørende menneskehandel til blandt andet bedragerier).

En sag (13) har politiet selv startet efter bordelkontrol, mens de fire øvrige starter med henvendelser fra ofre eller anonyme tip. Det er ligeledes kun en af de seks sager, der ender med dom kun for andre forhold, der er sat i gang af dansk politi selv (sag 10), mens to er initieret af udenlandsk politi (7 og 9).

Det er af afgørende betydning for, om der kan ske domfældelse, at den forrettede afgiver vidneforklaring i retten, men der kræves også andre vidner eller

beviser. Telefonbeviser (sms-er og aflytninger) spiller en stor rolle. Med større ressourcer til efterforskning kunne der utvivlsomt rejses flere sager.

Der ser ikke ud til at være en etableret retspraksis, hvad angår vurderinger af vildfarelse, og heller ikke med hensyn til, om der kan dømmes for at have handlet et offer, som afviser at være tvunget. Der kan formentlig komme flere domfældelser, hvis domstolene fremadrettet, efter Rigsadvokatens meddelelse (2016), vil anse det som tilstrækkeligt at påvise udnyttelse af sårbarhed, således at det ikke er nødvendigt også at bevise vildfarelse eller brug af andre tvangsmidler. Videre skulle det efter denne meddelelse stå klart, at der kan ske domfældelse, også når de forurettede erklærer, at de prostituerede sig frivilligt. Som Brunovskis og Skilbrei (2016) har vist i en analyse af den norske politik, skaber kobling af beskyttelse til ofrene med strafforfølgelse af bagmænd både et pres på ofrene og en risiko for mindre troværdige vidnesbyrd. Hvis offerets forklaring slet og ret ikke er afgørende for sagens udfald, kan dette pres lettes.

Kun i to sager (13 og 16) ser det ud til, at de dømte har haft en væsentlig indtjening. I sagerne 14 og 15 er den samlede indtjening svær at gøre op, da der udelukkende kan spores en del overførsler til Rumænien/Bulgarien. Men intet tyder på, at de implicerede ofre kom ud af deres fattigdom.

Der er minimalt med penge at hente for ofrene i form af erstatning eller tortgodtgørelse. Kun to anerkendte ofre for menneskehandel modtog en erstatning i denne periode – tilsammen 78.000 kr. Kun i en sag (16) rejses der et krav, som den forurettede får fuldt medhold i. I en sag (15) sættes beløbet kraftigt ned uden begrundelse. I to sager afvises den forurettedes krav, i den ene (12) uden begrundelse, i den anden (14) begrundet med, at hun allerede forinden arbejdede i prostitution og ikke nødvendigvis havde været udsat for vildfarelse. Disse argumenter synes irrelevante, når de dømte jo blev dømt for at have handlet hende. I en sag (13), hvor store værdier blev konfiskeret til statskassen, er det bemærkelsesværdigt, at der ikke var rejst krav på vegne af de to ofre for menneskehandel.

De tilkendte beløb er meget små (18.000 kr. og 60.000 kr.), hvilket formentlig skyldes, at de forurettedes indtægter ville være lave selvom de ikke var blevet udnyttet. Der gøres aldrig gældende, at de forurettede burde få de penge de tjente på prostitution, men som blev taget fra dem. At få en større godtgørelse vil formentlig kræve civilt søgsmål. Jeg har ikke kendskab til, at ofre for menneskehandel til prostitution har rejst civile søgsmål. Jeg vil antage, at processen er for besværlig og udbyttet af den for usikkert til, at dette er en reel mulighed til at opnå godtgørelse.

Konklusion

Afslutningsvis vil jeg bruge denne gennemgang af retspraksis til at rejse spørgsmål om, hvorvidt dagens retstilstand er til ofrenes fordel. Tilsyneladende har retssystemet meget lidt retsbeskyttelse at tilbyde til langt de fleste ofre for menneskehandel til prostitution, idet langt de fleste sager slet ikke medfører retsforfølgelse. Selv i de sager som rejses, er sandsynligheden for frifindelse høj. I de få sager, der ender i dom, hvad enten det er for menneskehandel, rufferi eller noget tredje, har de (i alt 34) forurettede fået politiets hjælp til at afslutte et udnyttelsesforhold. Med rettens ord for, at det, de var udsat for, var en forbrydelse, har de også fået en moralsk oprejsning. Denne hjælp og oprejsning har således et antal, der svarer til 10 % af de 363 registrerede ofre i denne periode, modtaget. Men der er forsvindende lidt økonomisk gostgørelse at hente for dem. Krav om godtgørelse rejses sjældent, og beløbene er lave.

Den nuværende justitsminister, Søren Pape Poulsen (2019), har utvivlsomt ret i, at ofrenes manglende vilje til at samarbejde med politiet er en årsag til, at meget få sager efterforskes og strafforfølges. Men man bliver nødt til at spørge, hvorfor ofre skulle samarbejde med politiet, når udsigterne til en strafforfølgelse af deres bagmænd er så lille, udsigterne til økonomisk kompensation og/eller opholdstilladelse er nærmest ikke-eksisterende, og en langsigtet hjælp til beskyttelse mod represalier oftest vil være urealistisk.

Måske er retlige løsninger slet ikke den bedste strategi set fra ofrenes side (jf. Skilbrei 2010). Generelt er det på prostitutionsområdet svært at finde fældende bevis (jf. Holst 2018). Det vil i de fleste tilfælde være belastende og tit heller ikke risikofrit for handlede kvinder at vidne. Hensynet til de tiltaltes retssikkerhed vil nødvendigvis indebære, at de forurettedes vidneudsagn trækkes i tvivl. I tillæg, hvilket blandt andre Jahnsen og Skilbrei (2018) har vist, er lovgivningen rettet mod menneskehandlere, når den spiller sammen med migrationslovgivningen, i praksis tit et værktøj til at regulere ofrenes bevægelsesfrihed.

Når retssystemet har så lidt retsbeskyttelse at tilbyde, er der formentlig en anden indsats vort samfund skulle satse mere på, nemlig de sociale og medicinske tilbud, der når langt flere ofre og formentlig også gør en meget større forskel i deres liv, end en strafforfølgelse af deres bagmænd gør. I hele 2018 rejste dansk politi ikke en eneste sigtelse for menneskehandel til prostitution. Måske er det på tide at slutte med at tro, at løsningen på dette samfundsproblem vil komme fra retsvæsenet.

Litteratur

- Bjelland, Heidi F. (2017) Identifying human trafficking in Norway: A register-based study of cases, outcomes and police practices. *European Journal of Criminology* 14 (5): 522-542. <https://doi.org/10.1177/1477370816677619>
- BKI11/2004
- Brunovskis, Anette og May-Len Skilbrei (2016). Two Birds with One Stone? Implications of conditional assistance in victim protection and prosecution of traffickers. *Anti-Trafficking Review* 6: 13-30.
- Center Mod Menneskehandel (2018). Tal og Statistik. <http://www.cmm.dk/menneskehandel/tal-og-statistik>
- Heber, Anita (2018). The hunt for an elusive crime – an analysis of Swedish measures to combat sex trafficking. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 19 (1): 3-21. <https://doi.org/10.1080/14043858.2018.1459359>
- Holmström, Charlotta og May-Len Skilbrei. Is there a Nordic prostitution regime? *Crime & Justice* 40 (1): 479-517. <https://doi.org/10.1086/659841>
- Holst, Nicolaj Sivan (2018). Sugardating – rufferi, udnyttelse og mellemmandsvirksomhed i den digitale tidsalder. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 105: 311-325.
- Jacobsen, Tilde Hove (2016) Handel med kvinder til prostitution. Speciale i jura, Aarhus Universitet.
- Jahnsen, Synnøve og May-Len Skilbrei (2018). Leaving no stone unturned: The borders and orders of transnational prostitution. *British Journal of Criminology* 58: 255-272. <https://doi.org/10.1093/bjc/azx028>
- Koskenoja, Maija et al. (2018). An unknown future: A report on the effectiveness of legislation concerning assistance for victims of human trafficking. Valtioneuvoston Selvitys- ja Tutkimustoiminta, Helsinki.
- Poulsen, Søren Pape (2019). Udkast til tale til brug for besvarelse af samrådsspørgsmål. Justitsministeriet 13/3.19. <https://www.ft.dk/samling/20181/almdel/beu/spm/315/svar/1566387/2031780.pdf>
- Rigsadvokatmeddelelse (2016): Menneskehandel. <https://vidensbasen.anklagemyndigheden.dk/>
- Rigsadvokaten (2018): Menneskehandel – Oversigt over domspraksis i sager om overtrædelse af straffelovens § 262 a. <https://vidensbasen.anklagemyndigheden.dk/>
- Scoular, Jane (2010). What's Law Got To Do With It? How and Why Law Matters in the Regulation of Sex Work. *Journal of Law and Society* 37 (1): 12-39. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6478.2010.00493.x>
- Skilbrei, May-Len (2010). Taking Trafficking to Court. *Women & Criminal Justice* 20: 40-56. <https://doi.org/10.1080/08974451003641438>
- Spanger, Marlene (2011). Human trafficking as a lever for feminist voices? Transformation of the Danish policy field of prostitution. *Critical Social Policy* 31(4): 517-539. <https://doi.org/10.1177/0261018311410527>
- Trafficking in Persons Report 2018. US. Department of State. <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2018/282644.htm>
- Udenrigsministeriet (2018). Handlingsplan til bekæmpelse af menneskehandel 2019-2021. <http://um.dk/da/ligestilling/menneskehandel/handlingsplaner/>